

Situatieschets (vraag naar) griepvaccins

dd. 17 mei 2020

Aanleiding

Inmiddels zijn de griepvaccins voor de komende campagne besteld. Vanwege signalen, ook uit het nabije buitenland, over een mogelijk hogere deelnamegraad, zijn inmiddels extra vaccins ingekocht ten opzichte van vorig jaar. Gezien de grote internationale vraag hebben we zo vroeg mogelijk zoveel als mogelijk vaccins besteld, namelijk 3,68 miljoen vaccins. Daarmee kunnen we ruim 58%¹ van de doelgroep bedienen. Dat is ongeveer 6%-punt meer dan de vaccinatiegraad van de afgelopen twee jaar (ongeveer 51 à 53%). Er is een aantal weken geleden een order uitgezet voor 100.000 extra vaccins. Het is nog niet duidelijk of dit gehonoreerd wordt. Daarmee zouden we uiteindelijk ongeveer 60% van de doelgroep kunnen bedienen. De leveranciers geven op dit moment aan dat we niet meer kunnen bestellen. VWS vraagt zich af of dit voldoende zal zijn of dat we uit zouden moeten gaan van een groter bereik van bijvoorbeeld 65%. Hierna geven we aan wat we nu weten over de intentie van de doelgroep en met welke factoren rekening kan worden gehouden die van invloed kunnen zijn op de vraag naar de griepvaccins in het najaar.

Uitkomsten peiling onder doelgroep

Het RIVM heeft een flitspeiling laten uitvoeren bij de doelgroep van de griepvaccins om gevoel te krijgen bij de intentie om al dan niet een griepvaccinatie te halen in het najaar. Bij de 18-59-jarigen met een medische indicatie zien we dat ten opzichte van vorig jaar 5% meer van plan is een griepvaccinatie te halen. Bij de 60-plussers is dit gemiddeld 7% extra ten opzichte van vorig jaar. Er is vooral een stijging bij de 18-29-jarigen en de 60-69-jarigen. Daarnaast geeft in beide leeftijdsgroepen 12% aan nog niet te weten of zij dit jaar een griepvaccinatie halen. Het is natuurlijk onzeker hoe de intentie zich uiteindelijk vertaalt in daadwerkelijk gedrag in het najaar. In 2018 was de vaccinatiegraad 51,3%.

Bij deze resultaten is het goed om te realiseren dat in de peiling 59% aangaf vorig jaar de griepvaccinatie te hebben gehaald. Dit is ongeveer 7% hoger dan de percentages die wij de afgelopen jaren terugzagen in de vaccinatiegraad, namelijk 51,3% in 2018, mogelijk iets hoger in 2019. Het is gebruikelijk dat in dergelijke onderzoeken het percentage dat aangeeft deel te nemen aan de bevolkingsonderzoeken hoger ligt dan in werkelijkheid het geval is. Daarom hebben we ons in de flitspeiling vooral gericht op de verwachte verandering t.o.v. vorig jaar. In de flitspeiling geeft 62% van de 18-59-jarigen aan dit jaar de griepvaccinatie te halen en 64% van de 60-plussers. Dat is t.o.v. 2019 een absolute stijging van 3 resp. 5%-punt en een procentuele groei van 5 resp. 7%.

Interpretatie uitkomsten peiling voor komende griepvaccinatiecampagne

Als we uitgaan van een vaccinatiegraad van ongeveer 52,5%² in 2019 en een groei van 7%, dan is de absolute stijging 3,7%-punt. Daarmee komen we uit op ruim 56% van de doelgroep. Met de huidige 3,68 miljoen vaccins hebben we dan voldoende vaccins. Daarmee kunnen we ruim 58% van de doelgroep bedienen. En als het aantal vaccins nog opgehoogd wordt met de bestelde 100.000 vaccins, hebben we voldoende voor 60% van de doelgroep. Uitgaande van de uitkomsten van de peiling zou dit wat extra ruimte bieden.

Hierin hebben we niet de groep twijfelaars meegenomen. 12% gaf aan nog niet te weten of ze een griepvaccinatie gaan halen. Uit ervaring weten we dat intentie en gedrag vaak behoorlijk uit elkaar kunnen liggen. Daarnaast hebben zoals eerder aangegeven relatief meer mensen aan de peiling deelgenomen die aangaven een griepvaccinatie te hebben gehaald dan in werkelijkheid het geval is. Daarmee is het aannemelijk dat de peiling een rooskleuriger beeld schetst van de verwachte

¹ Berekening op basis van meest recente MacroKader

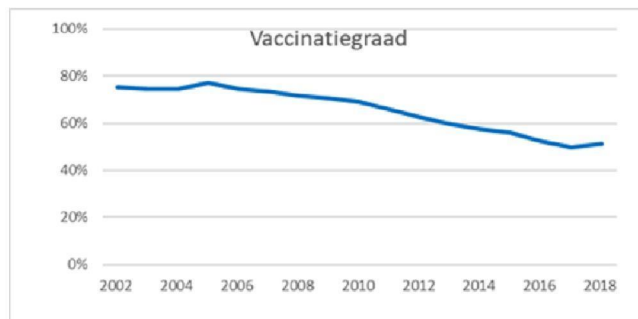
² Dit is een aanname. Dit percentage kan iets lager of hoger liggen. Daarom graag dit percentage niet verder overnemen in officiële notities. In 2018 was de vaccinatiegraad 51,3%.

deelname. Als we dit in acht nemen zal ondanks de relatief grote groep twijfelaars naar verwachting de uiteindelijke toename op 5 tot 7% blijven of misschien iets lager of hoger zijn.

Dit hangt natuurlijk ook sterk af van de COVID-19-ontwikkelingen. Bij de twijfelaars geeft 1 op de 5 aan dat COVID-19 een reden is voor twijfel.

Deelname grieprik in het verleden

Tot 2018 is er sprake geweest van een behoorlijke daling van de vaccinatiegraad, zie figuur.

In 2018 steeg de vaccinatiegraad voor het eerst weer van 49,9% in 2017 naar 51,3% in 2018. Hoewel de oorzaak van deze kleine stijging nooit is onderzocht, lijkt het aannemelijk dat verschillende factoren hierop van invloed zijn geweest, namelijk:

- Het zware griepseizoen in voorafgaande jaar, wat leidde tot veel extra sterfgevallen.
- Meer positieve aandacht voor vaccinaties in het algemeen.
- Meesturen van een infographic i.p.v. een folder naar de doelgroep. Deze werd zeer goed beoordeeld.

Vooraf de deelname van de gezonde mensen van 60-65 jaar is laag (26,8%). De vaccinatiegraad is het hoogst bij mensen van 65 jaar en ouder met een medische indicatie (69,9%).

De vaccinatiegraad over 2019 is nog niet berekend, wel weten we dat er vorig jaar meer vaccins zijn toegediend dan in 2018. Op basis daarvan lijkt het aannemelijk dat de vaccinatiegraad in ieder geval niet is gedaald t.o.v. 2018.

Factoren die in het algemeen van invloed kunnen zijn op deelname

Er is elk jaar sprake van lichte fluctuatie in de vaccinatiegraad. De verschillen ten opzichte van het voorgaande jaar zijn niet groot, zie ook figuur. Eerder is bij de doelgroep van het NPG onderzocht welke factoren van invloed zijn op wel of niet halen van grieprik.

Belangrijkste redenen om de grieprik wel te halen volgens deelnemers:

- Ik behoor tot de doelgroep.
- Vanwege mijn leeftijd.
- Omdat het mij beschermt tegen griep/omdat ik geen griep wil krijgen.

Belangrijkste reden om geen grieprik te halen volgens niet-deelnemers:

- Grieprik werkt niet.

- Ik krijg nooit griep.
- Ik heb voldoende weerstand.

Onregelmatige deelnemers geven volgende aan:

- Grieprik helpt niet.
- Je krijgt er nare bijwerkingen van.
- Je krijgt er griep van.

Er zijn op basis van literatuur ook factoren benoemd voor het wel of niet halen van de grieprik. Dit is ter informatie opgenomen in bijlage 1.

Factoren die door COVID-19 van invloed kunnen zijn op deelname

Onduidelijk is wat de invloed uiteindelijk van COVID-19 is op de deelname aan de grieprik. Hierna noemen we een aantal factoren die van invloed kunnen zijn op de deelname aan de grieprik (niet uitputtend):

- Mate waarin COVID-19 rondwaart ten tijde van campagne.
- Impact van COVID-19 maatregelen op inrichting samenleving.
- Impact van beelden over (wel of geen beschermend) effect van grieprik op COVID-19 en vice versa.
- Nieuwe informatie over COVID-19 met betrekking tot griep en grieprik en vice versa.
- Impact pneumokkenvaccinatie en eventuele BCG-vaccin.
- Inrichting vaccinatiepreekuren. In hoeverre zijn hiervoor aanvullende maatregelen nodig en hoe reageert doelgroep op eventueel aanvullende maatregelen tijdens vaccinatiecampagne.
- Berichten over mogelijke schaarste griepvaccin.
- Beleid grieprik zorgprofessionals en communicatie hierover.

Conclusie

De COVID-epidemie maakt lastig voorspelbaar wat de doelgroep zal doen tijdens de griepcampagne. De afgelopen jaren varieerde de vaccinatiegraad met 1 à 3%-punt verschil ten opzichte van het voorgaande jaar. Uit de flitspeiling blijkt dat de bereidheid om een grieprik te halen nu groter is met 5 tot 7% extra t.o.v. vorig jaar. Dat zou leiden tot een stijging van 3,7%-punt van de vaccinatiegraad ten opzichte van het voorgaande jaar (toen was deze waarschijnlijk rond 52 à 53%). Daarnaast is er een groep twijfelaars. Uitgaande van enig verval bij de twijfelaars en de mensen die willen deelnemen, zou met de kennis van nu een schatting van 60% deelname realistisch kunnen zijn. In dat geval hebben we afhankelijk van het uiteindelijk aantal beschikbare vaccins (3,68 of 3,78 miljoen) net wel of net niet genoeg voor de hele doelgroep. Onduidelijk is wat de komende maanden gaan doen en wat de invloed daarvan zal zijn op de perceptie en gedrag ten aanzien van de grieprik. Gezien deze onzekerheden is niet aan te geven of er ondanks het substantieel extra aantal vaccins, voldoende zal zijn om aan de vraag te voldoen. Daarnaast is de kans ook reëel dat we (een behoorlijk aantal) vaccins overhouden.

Vanuit het programma bereiden we ons zo goed mogelijk voor om vraag en aanbod zo goed en evenwichtig mogelijk op elkaar af te stemmen met als doel de beschikbare vaccins optimaal te verdelen.

Bijlage 1

Hierna worden de drie belangrijkste factoren benoemd die van invloed zijn op vaccinatiedrag.

1. Gemak: Hieronder valt o.a. de fysieke beschikbaarheid, betaalbaarheid en geografische toegankelijkheid, en de kwaliteit van de van de verstrekkende gezondheidsdienst (de mate waarin deze dienst dichtbij, op een prettige tijd en manier wordt aangeboden)
2. Vertrouwen: Hieronder valt o.a. vertrouwen in de overheid (mensen die het beleid bepalen), de farmaceutische industrie en de gezondheidszorg. De meest belangrijke factor is echter het vertrouwen in de veiligheid van het vaccin (bijv. hele discussie over autisme). Hierbij spelen ook bijwerkingen een rol.
3. Nut/bruikbaarheid: het inzicht (taal- en gezondheidsvaardigheden) en waargenomen kwaliteit van de van de verstrekkende gezondheidsdienst.
De belangrijkste factor hierbij is de prioriteit die griep krijgt (in de dagelijkse besommeringen). Concepten als ervaren risico en ernst (dreiging) van de aandoening, eigen kwetsbaarheid, het beschermen van anderen en de mate van (on)afhankelijkheid om zelf een vaccin te halen (self-efficacy), spelen hierbij een rol.